

СЭКП Төп Комитетининң болгаш Төп Контроль Комиссиязынын
каттышкан Пленумунга эш В. А. Ивашконун илеткели

Экономикалык байдалын экижидер талазы-биде бүгү

жылдыгы рынок харылаа-
ларын шилчире-биле эне
сыгуу хобаштарыны онза
чутула. Рынкоут канчаар
нооруун партия тодоргаллаан
болтай. Күш-ажылга иди-
базырыңа, ёсурут чарып
аыкыдаарының, монополизм-
дең, дештиртиргелиги төлө-
вирден, азыркычы чорут-
тан адырыларыны аргасы
кымдыр рынокут партия са-
нан турар.

Рыпоке херек кырында
күртү турар-дыр 'бис. Онүч
дугайында, бугурурусун дү-
гайыңа, чаа ундурут систе-
мазының дугайында, бай-
кылар болгаш өске-даа
чүддерин дугайында хой-
лулар хузуң алынган, ры-
лау эне-монполизмины
изнирерин аыкылаарымы
хоойлу аргаларга түгүстүт
өгөзгөң. Ылчаарга бистер
рыноктон ойтапал. аыкы-
лаары чорударыныны адми-
нистративтиң оңи методта-
рыңа дедир шилчип турар
буруулашыкынар ыңчангаш
үлөүзүн чок.

Рыпоке шилчынши
болза экономика болгаш со-

халд политика талазы-биле күнүмгүн эвес, харын шыгжы хөмчөөлөргө апар чурудары-биле холбоалгы болуп. Делегей дүжүктазын ап көөргө — ол черле чайлаш чыгып калың-даа рынок программаларына чыгып чыдаадыктары база хүлүл көрүп турар. Ыччалажок мандыг чыгыт айтырып бар. Үстүндө хөмчөөлөргө кайы-бирээниң каян Эвнел чал-баа боттадырып эгелээр, чамдык политиктер база-ла алгырып эгелээр: ол дээр-ге «чонга уаур хөмчөд-дир», «чигинчиг идеялар» дээш, «чонга» оксө. Манаа хамаяры-бирөө чакгыс-ла чүгүдү чуталап болуп: бир үчүдү рынокче базым бүрүзүн ап сентиндиг эвес политиктер чуролдус кылдыр куулдурар болза, каның-даа реформа-лар бүтүүмөс.

Өңүч өскерин «чаартыры» айттарып ап хөй кижилерин дүвүренип турар. Бу талазы-биле байгыгы чыгаргырлар муну Бесин бар аларган. Эвнел ведомстволарынын административ-мандылап алдаашкыны республика үдүртүлгөмүн алдаашкыны-биле солуугун чамдык республикалар-да орадажып турар.

Бу айтырыгы партия оюн өскөдүр тургузул турар. Рынокчулуктарга чыгып чыдаадыктары база хүлүл көрүп турар.

[illegible]

(Төгцүү. Эгсн 1-и ону моон-даа сонгаар улам хөгжүдэриним эргэ-ажынта-рынга дүтхүл тулар. Но та-рысалгалыг ажылданчы-лыкын кижиликер-даа бистиң хоштуу, санал-оналдарның дып турары хөрөк кырында бар фактылазга дүчүпейн гаалат турар. Репрессия ССР Эвилелин камтагал

— Ханы булаган улам ыжыгдары болш бадьылашычаны бээр деп бодаа мен, Ханы бузуралын мындыг. ССР Эвэллинин бантаган келжигунинин бирэзи бистин бистин республиканыыс чүгүс ССР-эзи составына турду алгаш, социал дөлшилениги, национал катал тургустунуукунуна бөлгаш чаартылганын оруу биле бурганга көжүгү деп чүгүс бистин республика-ыстын чонун эни билер.

Тыгаша улусчу революциянын 70 чыл ою бо чылын болур. Ол Байырларды тоотурган ажил-хөтөнтөр биле келмеген артирер жукарду бис. Бистин улустарымызны — тыла, орус болгаш еске-даа совет улустарыны найралынын жүкталы тыгылган досториче база катал хал көрүпун. Бо-дуустун эртен тоогү-лүдү орунуустун кандыг турганын база катал угтап бо-лад көрөзалинер.

Амгы үгөс кол чүдү — сырый катжыкканын, чактыы эп болгаш бот-боттарын бичигин.

— Ханы уткалды беседа дөшп ючүкчүларымыс мурундан Силерге өөрүп чегиринивис, Григорий Чооду.

тыг хөвирлийн — бистийн
сигитилэл амьдралын бичиг
фантзыг-дур, мичалзаж
зулуг демократияны хөрөн
сигит эвс болуп турары хо
мудангыг-дур. Хэй парлаг
органырынгол кол болуп

1. Соңатканга чыгуулары
 2. Жыгачтардын эес, тогуучу
 3. Шинтирлерин дилеп
 4. Кызылар эес, а бүгү чү-
 5. Түрөттөгү баш башы
 6. Бүтүмчүлүк, харын ук
 7. Түтүмчүлүк болууду чоңуу,
 8. Түтүмчүлүк, мурунку сал-
 9. Дамдардын жашы биле дора-
 10. Мүмкүнчүлүк, шилчип туур.
 11. Партократия, биргезер чү-
 12. Саламат, партиянын эрге-
 13. Адамдарга, чуртуу мурунку
 14. Кеңсөз чагырып туур, ки-
 15. Нам байсал атып болу бээр,
 16. Же, партиянын өтүм ооктады
 17. Белем болуп кээ бир ооктады
 18. Энеси политика талашына
 19. Кошкан кижилерин төрөйдү
 20. Туур.

Нийтлэл хэргүүдийнхнийг үндсэндээ чордуудад олгож байгаа нь бусдын эрх зөрчлийг үүсгэдэг болуу туршлага, бүтэцгүй түүхийн шинэ нэршил.

Нийтлэл амьдралын демократчдыарчине, нийтлэл чөлөөтэйгээрчине, эдийн засгийн зохицуулалтын зохицуулалтын, Совет Эвдэллн цаартырын болгаш бэлгэ түүштүг болдурарчине, күүрне өгөг

аагыргазын быжыглазрынче
утланыышкынны шийитир
лиг болган чайгылын чок-
ка чорудар бис. Бо талазы.
биле кым-даа чигэинмейн
керзүн.

1937-1938 чылдың кызы. Чирле контр бөлүктү с-
рулгазы болза Тываның ту-
кай эргезин үрүзүм, Феода-
лизмни тургузуун дагын
агидер дэиннер база япон-
нук дузалалчымын хергелет,
Тыванын революстук чааан
дүжүр дээн» (Тыва обкомун
ун архивин, ф. 1, даңкы 1,
херек 788, аркы. 27, 185).
Кажан 8 айның 30дө, Чүрм-
мет-Таягы биле Хемчин-оол
дуз салымын шийттирел-
турда, Полат мында дээн:
«Торлаагын болза эн баш-
тай контр илгеттерини

жылдын тронийжылы-биле
каралыштырып, Тывага кээд
делгердери турган аякы
чоруг-чүр-дү. Намдан үндү-
рү, чогуур терге шыла.
дип, кемчер алып» (Ында,
арын 215).

ННВД биле ИХЯ-ның ка-
зыналызай ажылап турга-
нын өскө документалерден
база өскерип болур.

1937 чылдын 6 аякы 11-
де Москвада алчин Хагаз
Постышевти база ИХЯ-
ныл Шергед «Шериг сүл-
эзээнжик» киришчилерин
ажынаап дугайыда Тока-
а мелегел аякын» (ында,
өскер 803, арын 29). Оскө

...Чаа эш Полат силерде
...эзиз идагел айттырган бол-
...за, сыйлаган станцияз
...рттериге бурууларга
...адыкчалык тургаш, оон эзи
...оон баштап турган Серенин
...гоогу хорул байысаагс чоор

...мәһәң чүүл таварышан
чүве ирги бе, мен азын
ыппайн олур мен».

1938 чылдын 8 ай 27-де
ИРН ТКнын партия комис-
сиязына Полаттын киниген
дедээинде Ойрат-Тура-
нын туснай школанын
иректоруну дугайнда, ук-
иректорун элчин Хавак-
ан-биле харылазынын ду-
айында бирешеп, батыш
гера Петровна Полякова
аптагый ашааын Гама-
рин, Пута суглар-биле
Кызыл шериге «шериг
дугаанын» кижиниле.

Харьяалаадымын чугаалал,
 ыла кыргызе барып алгаш,
 ылаже шугрун куур арга-
 ы бээрин дилел турар деп
 ыткан (ында херек -718,
 ыны 306-307).

Улут-Хем кожуунуун Ур-
 ын, Хереме сумуларындан
 ыттуурган улаустар дутаа-
 ы ону чылаан тораан НХЯ
 ылазы О. Дагзын-сол, са-
 ыт Полат-биле илеткек
 ыжип, даптымын херек
 ымызыга база хоолзаан
 ыРН ТН-га 38 чылдын 8 ай
 ы-де кыргин.

Юрий АРАНЫЧ

(Уланчылыг).

